ዐብረን ሰው እንሁን

የግጭት ልውጠት መሠረታውያን

ሰሎሞን ጥላሁን

ዐብረን
ሰው
እንሁን

ሰሎሞን ጥላሁን

2013 ዓመተ ምሕረት

የግጭት ልውጠት መሠረታውያን

(Fundamentals of Conflict Transformation)

ፅንሰ ሐሳብና ተግብሮት

የሥነ ጽሑፍ አርትዖት

ሚክያስ በላይ

ፍትሐ አምላክ እንየው

የሽፋን ገጽ ሥዕል መነሻ

አሉላ ጌታሁን

የሽፋን ገጽ ዲዛይን

ምናሴ ዘውዴ

የውስጥ ገጽ ዲዛይን

ሐዋርያው ጴጥሮስ

2013 ዓመተ ምሕረት

©ሰሎሞን ጥላሁን
2013 ዓመተ ምሕረት
2021 እንደ አውሮፓውያን አቆጣጠር
ዐዲስ አበባ፣ ኢትዮጵያ

በሕግ አምላክ! ይህን መጽሐፍ በማናቸውም ዐይነት ዘዴዎች በመጠቀም፣ እንዲሁም በድረ ገጾች ላይ በቤተ ንባብ ስም በኢትዮጵያም ሆነ በአሜሪካና በሌሎች አገሮች ማባዛትና ማሠራጨት በሕግ ያስጠይቃል።

አሳታሚ፦ ኢንቲግሬትድ ፒስ ኢኒሼቲቭ

Publisher: Integrated Peace Initiative (IPI)

integratedpeace2020@gmail.com

የሽፋን ሥዕል ትርጉም

የመጽሐፉ ሽፋን መደቡ ነጭ መሆኑ፣ መጽሐፉ የሰላም መልእክተኛ መሆኑን እንዲያሳስብ ነው። ዋነኛ ርእሱ በሐምራዊ ቀለም መጻፉ፣ እንዲህ ያለ መጽሐፍ በቀውስ ጊዜ ሲነበብ የዕውቀትን፣ የመንፈሳዊነትን፣ የጥበብን ድባብ ለመፍጠር ነው። ሰባቱ ሰዎች የመጽሐፉን ሰባት ክፍሎች ይወክላሉ። ሰዎቹ ብዙ መሆናቸው፣ "ዐብረን" የሚለውን ለማጉላት ነው። ብዙ ብቻ ሳይሆን ቀለማቸውም መለያየቱ፣ ዐይነታችንም የተለያየ መሆኑን ለማሳየት ነው። ሰዎቹ የተሣሉት በመጽሐፉ ርእስ ጉዳይ ቃላት መሆኑ፣ የሰላም ባህል በልዩ ልዩ የሰላም ሥራ እያደር ዳባሪነቱን ያመለክታል።

ISBN: 978-0-578-88519-3

ዐብረን ሰው እንሁን

የግጭት ልውጠት መሠረታውያን

የቀዳሚ አንባብያን አስተያየት

ባለፉት በርካታ ዓመታት በአንዳንድ የኢትዮጵያ ሕዝቦች መካከል በብሔር፣ በሃይማኖትና በፖለቲካ ልዩነቶች ምክንያት የተከሰቱ ግጭቶችን ያስተናገድንበት መንገድ፣ ከሰውነት ወጥተን የአውሬነት ባሕርይን ያሳየንበት ነው ማለት ይቻላል። “ዐብረን ሰው እንሁን” የተሰኘው ይህ መጽሐፍ፣ የሐሳብ ልዩነቶቻችንንና ግጭቶቻችንን በሰውነት ባሕርይ እንዴት መፍታት እንደሚገባን የሚረዱንን የተጨመቁ ሳይንሳዊ መፍትሒዎችን ይዟል። ቋንቋውን የምንረዳ ሁሉ አንብበን ዕውቀት እንድንቀስም እያበረታታሁ፣ መጽሐፉ በግል፣ በሕዝብና በትምህርት ተቋማት ቤተ መጻሕፍት ውስጥ ሁሉ ሊገኝ የሚገባው የማስተማሪያ መጽሐፍ መሆኑን እመሰክራለሁ።

አታላይ ዓለም (ፕሮፌሰር)

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ በጤና ሳይንስ ኮሌጅ

የአእምሮ ሕክምና ትምህርት ክፍል መምህርና ተመራማሪ

ይህንን “ዐብረን ሰው እንሁን” የተሰኘውን መጽሐፍ ያነበብሁት በታላቅ ተመስጦ ነው፤ ብዙ ዕውቀትም አግኝቼበታለሁ።በተለይም ከአገራችን ጋር የተያየዙ ጉዳዮችን ሳነብብ፣ ‘ለካ ግጭትና የሰላም ግንባታ እንዲህ ቅርባችን እያሉ እኔ ሩቅና ባይተዋር ነበርኩ’ ብያለሁ። በመጽሐፉ መግቢያ ላይ፣ “መጽሐፉ የሰላም ሥራ አስተዋጽዖ ነው” ተብሏል። እኔ ደግሞ የሚመለከታቸው ሁሉ ቢያነብቡትና ያነበቡትን ቢተገብሩት፣ መጽሐፉ ለሰላም ሥራ አስተዋጽዖው እጅግ ከፍተኛ ይሆናል እላለሁ። ስለዚህ ደራሲው በመጽሐፉ የዘረዘራቸው ተደራስያን እንዳሉ ሆነው፣ የከፍተኛ ትምህርት መምህራንና ተማሪዎች፣ በተለይም ከግጭትና አፈታቱ ጋር የሚገናኙ የትምህርት ዐይነቶችን የሚያስተምሩና በጉዳዩ ላይ የሚመራመሩ መምህራንና ተመራማሪዎች ሊያነብቡት ይገባል ባይ ነኝ። በአጠቃላይ ግን፣ ዐብረን ሰው እንድንሆን ሁሉም ሰላም ፈላጊ ዜጋ ያነብበው ዘንድ የሚገባ መጽሐፍ ነው።

ዝናቡ ገብረ ማርያም

በሀዋሳ ዩኒቨርስቲ ኤሜሪተስ ፕሮፌሰር

ይህ መጽሐፍ በኢትዮጵያ ለሚታዩት ግለ ሰባዊ እና ቡድናዊ ግጭቶች፣ ዐመፆች፣ አለመተማመኖች፣ ሥጋቶችና ሤራዎች፣ መነሻ የሆኑ ነባራዊና ምናባዊ ፈርጀ ብዙ ተቃርኖዎችን በድፍረት ይዳስሳል። በመጀመሪያዎቹ ክፍሎችም፣ በርእሱ ላይ በቂ የዕንስ ሐሳብ ግብአት ስላለው፣ ለአገራችን ተጨባጭ ችግሮች ኹነኛ መፍትሔዎችን ይጠቍማል። ጸሐፊው "... ፍትሕ ሳይሰፍን፣ ሰላም ሳይገነባ ዐመፅን ማስወገድ አይቻልም። ... የብዙ ግለ ሰቦችን ተመሳሳይ ታሪክ ችላ ማለት የሁላችንንም ሙሉ ታሪክ ችላ ማለት ነው። የማንፈልገው ቂም፣ ጥላቻ፣ ቍርሾ ሁሉ የሚኖረው እዚህ የታፈነ ታሪክ ውስጥ ነው" ይለናል። "... ያለፈውን ለመዳኘት፣ አንድም ችላ ማለት ወይም ደግሞ እንደማያስፈልግ መቍጠር፣ በመንከባለል እያደገ የሚመጣ የግጭት ክምር እንደ መሥራት" መሆኑን ያስጠነቅቀናል። የከረሩ የ"ማንነት" ጥያቄዎችና መዘዛቸውንም በሚመለከት "አትቸከሉ!" ማንነት ተለዋዋጭ ነው ይለናል። በርካታ ተጨባጭ የመፍትሔ ሐሳቦችም አሉት። አንብቡት!

ፍሬሕይወት ሳሙኤል
የቀድሞ የደ/ብ/ብ/ሕዝቦች ክልላዊ መንግሥት
ጠቅላይ ፍርድ ቤት ፕሬዚደንት

ወዳጄ ሰሎሞን ጥላሁን ከዚህ በፊት በተባ ብዕሩ፣ ስለ "ሥነ ፍጥረትና የሰው ልጆች ኀላፊነት"፣ እንዲሁም ስለ ደማቅ ኢትዮጵያውያን አስነብቦናል። አሁንም ስለ ግጭት መሠረታውያን በጥልቀት የሚተነትን ዳጐስ ያለ ሥራውን አቅርቦልናል። መጽሐፉ መሠረታዊ ዕውቀት የሚያስጨብጥ፣ ንድፈ ሐሳቦችን በምሳሌና በልምምድ ያጀበና ውብ በሆነ ዐማርኛ የተጻፈ ሆኖ አግኝቼዋለሁ። መልካም ንባብ!

ደረሰ ጌታቸው (ዶ/ር)
በአዮና ኮሌጅ (ኒውዮርክ፥ አሜሪካ)
የሶሲዮሎጂ ተባባሪ ፕሮፌሰር

“አለመግባባት በሚፈጠርበት ጊዜ፣ በተለምዶ ከግጭት ተቃራኒ የሆነው መፍትሔ ሕግ እና ዳኝነት ብቻ እንደ ሆነ እናስባለን። ሕግ ግን ገላጋይ እንጂ አስታራቂ አይደለም፤ ለዚያም ነው በፍርድ ቤት ሙግታቸውን የጨረሱ ሰዎች ወይም አገሮች በጠላትነታቸው የሚቀጥሉት። ይህ “ዐብረን ሰው እንሁን” የተሰኘው መጽሐፍ ግን የግጭቶችን ግለ ሰባዊ፣ ቡድናዊ እና መዋቅራዊ ሥረ መሠረት በአስደናቂ ጥልቀት በማብራራት፣ ፈዋሽ እና አስታራቂ የግጭት አፈታት አቅጣጫዎችን ይጠቁመናል። ስሎሞን በተለመደው እጅግ ተነባቢ የሆነ የአጻጻፍ ስልቱ ግጭትን በመካድና በመሸሽ ወይም በጦርነት ሳይሆን በኺደት እንድንለውጥ ይሞግተናል። በተለይ በአመራር ቦታ ያሉ ሰዎች ሊያነብቡት ይገባል።”

ናትናኤል ጥላሁን (ዶ/ር)
በኮቬንትሪ ዩኒቨርስቲ (ዩናይትድ ኪንግደም)
የዓለም ዐቀፍ ሕግ ረዳት ፕሮፌሰር

የምስጋና ቃል

ብዙ ናችሁ!

ሮማን ወርቅ ደምሴ - እቴትዬ

የሰውነቴ መገኛ፣ እናት ዓለሜ፣ ታሪኬ ነሽ!

ሙሉ ብርሃን ሙሉጌታ፣ ውድ ባለቤቴ

ሳታቋርጪ ሰላማዊ ነሽ! በዐውዱ አንቺ መጣሽና ሰው መኾኔ ቀና! - ይህ መጽሐፍ ሲታተም የሥራው ዕናት ስውር የጀርባ ዐጥንት፣ የቢቃቱ ሚስጥር የአምላክ መሣሪያ ነሽ! "ሰው ብቻውን መሆኑ መልካም አይደለምና የሚስማማውን ረዳት አበጅለታለሁ" አለ። የሚለው የቅዱስ ቃሉ ተፍጻሚት ነሽ፣ እየወደድኩሽ አመሰግንሻለሁ።

ልጆቻችን ዘፍጥረትና ዘጸአት

የመጀመሪያው የሰላማዊነት ምሳሌዎቼ ናችሁ። በዚህ መጽሐፍ ዝግጅት በየጊዜው ስላበረታችሁኝና ስለረዳችሁኝ ተባረኩ!

Center for Justiced and Peacbuilding (CJP)
@ Eastern Mennonite University

ዓለምን በአንድ ጊቢ ያገኘሁበት ሥፍራ ነው። በዚህ ሥፍራ የሰላም ሙያ ምሁራንም ሆነ ግጭት ከሚንጣቸው የዓለማችን አካባቢዎች የሚመጡ የሰላም ሥራ የመስክ ተግባራውያንም ይገኛሉ። ከእነርሱ ጋር ያሳለፍሁት ሁለት ዓመት ለብቻው የተሞክሮ ትምህርት ቤት ነው። ዩኒቨርስቲው ከፊል ስኮላርሽፕ ስለ ሰጠኝ አመሰግናለሁ።

P.T. Yoder (Dr.)

አሜሪካዊው ሐኪም ፒ.ቲ. ዮደር ያልተነገረላቸው የኢትዮጵያ ባለውለታ ናቸው። ከአሁኑ አዳማ ሆስፒታል፣ ከቀድሞ "ኃይለ ማርያም ማሞ ሆስፒታል" እንሥተው እስከ በርሐማው የአፋርና ኢሳ አካባቢ ድረስ በጤናው አገልግሎት ተሰማርተው ያገለገሉ ናቸው። "በሰላም ትምህርት ለኢትዮጵያ አስተዋፅኦ ማድረግ እሻለሁ" ብላቸው፣ "እኔም የበኩሌን አስተዋፅኦ አደርጋለሁ" በማለት ትምህርት ቤቱን ማመቻቸትና የገንዘብ ድጋፍ ማፈላለግን ባይረዱኝ፣ ይህ መጽሐፍ ባልተገኘ ነበር።

ከፍሌ አድማሱ (ዶ/ር)

ሁለት ዓመት ሙሉ፣ አንድም ወር ሳያሰልስ ያለ ስስትና በስውር፣ "ተማር ወንድሜ፣ ኪስህ ባዶ አይሁን" አለኝ። እነሆ፣ በግላጭ ላመስግንህ።

ቅድመ ኅትመት አትጊዎችና እርምት አስተያየት ሰጪዎች

ፕሮፌሰር አታላይ ዓለም፡- ከጠዋት እስከ ማታ “ይህን ስትል ምን ማለትህ ነው?” እያለ በብዙ እንዳርም ስለረዳኝና “ከምን አደረስከው?” እያለ ስላተጋኝ ይህ መጽሐፍ አንባቢ እጅ መድረስ ችሏል። ከፍ ያለ ምስጋናዬ ይድረስህ።

ፕሮፌሰር ደረሰ ጌታቸው፡- በመቶዎች የሚቈጠሩ ተማሪዎቹ ከሚሻሙት ጊዜ አብቃቅቶ፣ ውትወታዬ ሳይሰለቸው በሰጠኝ አስተያየት ይህ መጽሐፍ በብዙ በመታረሙ ከተደራስያን ጋር ሆኜ አመሰግነዋለሁ።

ዳኛ ፍሬ ሕይወት ሳሙኤል፡- ስለ ረጅም ሰዓታት የስልክ ውይይትህ፣ የገጽ በገጽ ጥያቄና መልሶች እንዲሁም ራስን ሰጥቶ እንዲህ ዐይነት ሥራን ማገዝ ምን መምሰል እንዳለበት ስላስተማርኸኝም ጭምር አመሰግናለሁ።

ፕሮፌሰር ዝናቡ ገብረ ማሪያም፡- ጠረጴዛህ በብዙ ሥራ ሞልቶት እያለ፣ ዛሬም ለእኔ ጊዜ አግኝተህ ይህንን መጽሐፍ በሚመለከት ስለ ሰጠኸኝ አስተያየትና ምስክርነት ከልቤ አመሰግናለሁ።

ሚክያስ በላይ፡- እንዲህ ዐይነት ሰፊ ርእሰ ጉዳይ የአንድ ጀንበር ሥራ ባለመሆኑ ብዙ ምልልስ ይጠይቃል። በልበ ሰፊነት ተጓዡ ሚኪ ተከታትሎ ስላረመኝ፣ ይህ መጽሐፍ ቀንቶ ቢነበብ ተመስጋኙ ሚክያስ ነው።

ፍትሐ አምላክ እንየው፡- ጠማማውን አቃንተህ፣ ሆህያቱን ነቅሰህ፣ ቃላቱ “አማርኛ እኛ” እንዲሉ ስላደረግህ ከፍ ያለ ምስጋና አቀርባለሁ።

ሳምሶን ጥላሁን፡- የዚህ መጽሐፍ አወቃቀር፣ የግርጌ ማስታወሻና የማገናዘቢያ መጻሕፍቱን ለቀማ ስላገዝኸኝ አመሰግናለሁ።

ሐዋርያው ጴጥሮስ፡- የዚህ መጽሐፍ ውጭና ውስጥ ቅርጽ እንዲያምር ስላበጃጀህልኝ አመሰግናለሁ።

ዶ/ር ማሙሻ ፈንታ፡- ገና መዋቅሩን ካየኸ ጊዜ አንሥቶ፣ ሊታሰበላቸው ተደራስያን የሚደርስበትን ሸክም አብረኸኝ በመሸከምህና “የት አደረስከው?” እያልክ ስላተጋኸኝ ‘እነሆ፣ እዚህ ደርሷል’ ብዬ አመሰግናለሁ።

[illegible]

[illegible]

[illegible]

በኅትመትና ዝግጅት የተባበሩ

[illegible] አስተካክለውልኝ፣ "ጋዜጠኛ አስፋው" ተከታታይ [illegible] ለዚህ [illegible] እና [illegible] ይህንን መጽሐፍ [illegible] ምስጋናዬ ይድረሳቸው።

[illegible] ዶ/ር [illegible] BBC [illegible] ምስጋናዬ ይድረሳቸው።

የላይ

እርሱ ሰበብ የሌለው፣ የሁሉ ነገር ሰበብ ነው። በራሱ ብርሃን ኗሪ ስለ ሆነ ተለዋዋጭ ጥላ የለውም፣ በእርሱ ላይም ሌላ ብርሃን አያርፍበትም። በብርሃኑ ብርሃን አሳየኝ፤ ያኔ፣ የዚያን ጊዜ፣ ከዚያ ሥፍራ ባያነሳኝ ኖሮ እኔም ሆንኩ ከእኔ አንዳች ባልተገኘ ነበር።

ወስብሐት ለአምላክ!

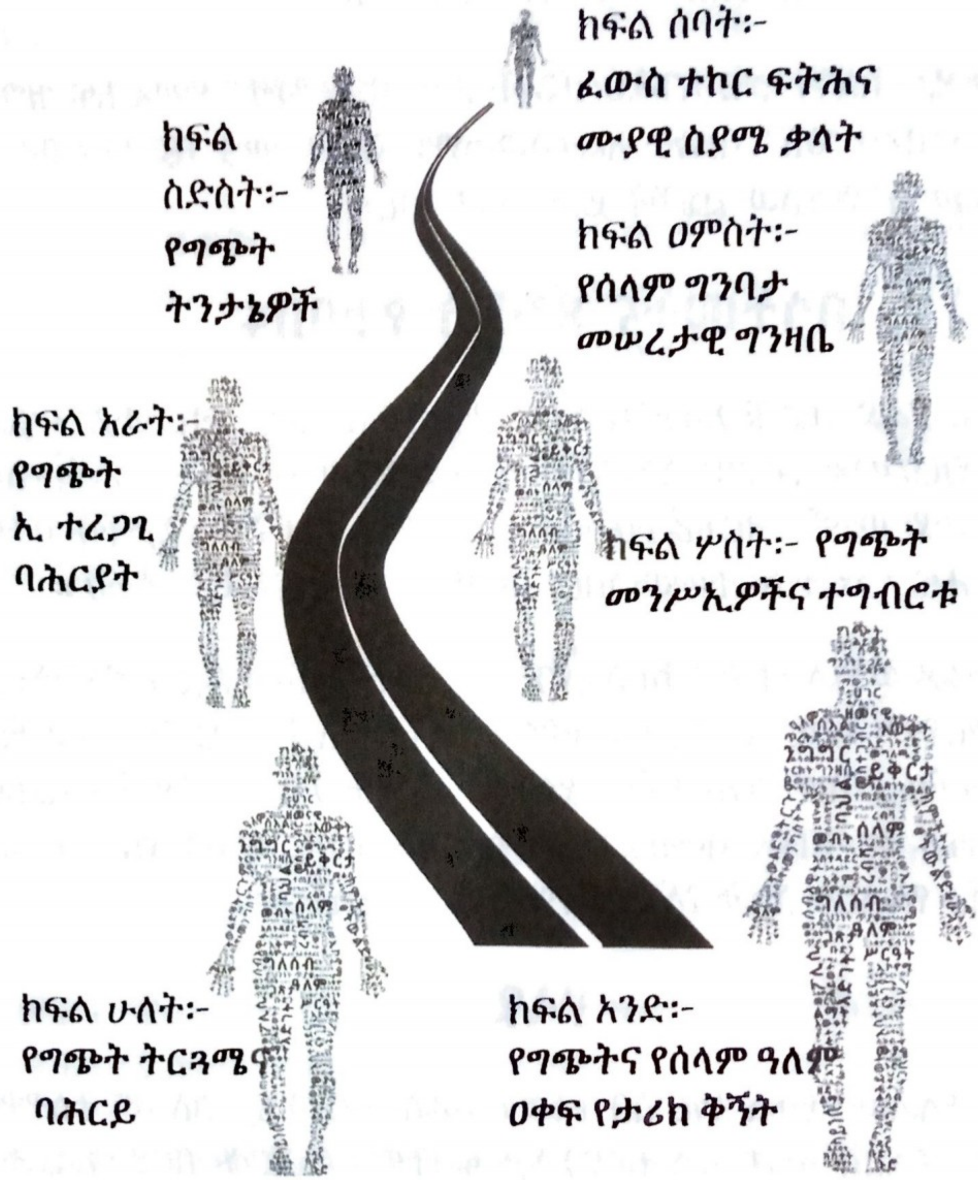
ክፍል ሰባት፡-
ፈውስ ተኮር ፍትሕና
ሙያዊ ስያሜ ቃላት
ክፍል
ስድስት፡-
የግጭት
ትንታኔዎች
ክፍል ዐምስት፡-
የሰላም ግንባታ
መሠረታዊ ግንዛቤ
ክፍል አራት፡-
የግጭት
ኢ ተረጋጊ
ባሕርያት
ክፍል ሦስት፡- የግጭት
መንሥኢዎችና ተግብሮቱ
ክፍል ሁለት፡-
የግጭት ትርጓሜና
ባሕርይ
ክፍል አንድ፡-
የግጭትና የሰላም ዓለም
ዐቀፍ የታሪክ ቅኝት

ቢ.ጋር[1]

የቀዳሚ አንባብያን አስተያየት .... ፮
ዐላማ .... ፳
መግቢያ .... ፳፬

መጽሐፍ አንድ

የነገረ ግጭት መሠረታዊ ግንዛቤ (ፅንሰ ሐሳቦች)

ክፍል አንድ

የግጭትና የሰላም ዓለም አቀፍ የታሪክ ቅኝት

ምዕራፍ አንድ

የግጭት ዓለም ዐቀፋዊ፣ አህጉራዊና የታሪክ ቅኝት 1

1. የክፍለ ዘመናችን የዓለም የግጭት ገጽታ 1
2. የአፍሪካ የግጭት ገጽታ 8
3. ግጭት ነክ የኢትዮጵያ ሁኔታ በዐጭሩ 12
4. ለውጥና የሽግግር ፍትጊያ 18

ምዕራፍ ሁለት

የሰላም ጥረቶች የሩቅና የቅርብ ታሪክ ቅኝት 25

1. የሩቅ ዓመታት የሰላም ጥረት ታሪካዊ ቅኝት 25
2. የቅርብ ዓመታት የሰላም ጥናት ታሪካዊ ቅኝት 29

[1] **ቢ.ጋር**፦ በአለቃ ደስታ ተክለወልድ ትርጉም፣ "መሠረት፣ ምልክት፣ ንድፍ፣ መጠን፣" በሚል የሥነ ሕንጻ ንድፍን አመላካች ቃል ሲሆን፣ ጸሐፊው የመጽሐፉ ርእሰ ጉዳዮች የተዘረዘሩበትን የሐሳብ መሠረትና ንድፍ ለማመልከት የእንግሊዘኛውን "Outline/Table of Content" ተክቶ ተጠቅሞበታል።

ክፍልሁለት
የግጭት ትርጓሜና ባሕርይ

ምዕራፍ ሦስት
የግጭት ትርጓሜና ባሕርይ 39

1. የግጭት ትርጓሜ 42
2. የግጭት ዐይነቶች 45

ምዕራፍ አራት
የግጭት ባሕርይ 51

1. የግጭት ስውርና ግልጽ ባሕርያት 52
2. ጸባኢነት ባለበት የሚከሠት “ግጭት” እና ከመፈታት ዕድል እስከ ፍልሚያ ገደል ያሉት ደረጃዎች 56

ምዕራፍ ዐምስት
አንዳንድ የግጭት አገባብ ዐይነቶች 61

1. ግጭትን መከላከል (Conflict prevention) 62
2. የግጭት አያያዝ መንገድ (Conflict management) 64
3. ግጭትን መፍታት (Conflict resolution) 64
4. የግጭት ልውጠት (Conflict transformation) 64

ክፍል ሦስት
የግጭት መንሥኢዎችና ተግብሮቱ

ምዕራፍ ስድስት
የግጭት መንሥኢዎች 73

1. አጠቃላይ የግጭት መንሥኢዎች 75
2. የፖለቲካ ግጭቶችና መንሥኢያቸው 77
3. የሰው ተፈጥሮና “ወሳኝነት” (Determinism) 79
4. ጥላቻ የፍራቻ ውጤት የሆነ የማኅበራዊ ግጭት መንሥኢ 83

ምዕራፍ ሰባት

የግጭት ተግብሮትና ምላሾች 89

1. ዐምስቱ የግጭት ተግብሮቶች 90

ክፍል አራት

የግጭት ኢ ተረጋጊ ባሕርያት

ምዕራፍ ስምንት

ስሜት፣ የስሜት ትርጓሜ፣ ባሕርዩውና ከግጭት ጋር ያለው ተዛምዶ 109

1. ትርጓሜ 111
2. ከግጭት ጋር ተያያዥ የሆኑ የተለመዱ የስሜት ቃላት 114
3. ስሜትና አስተሳሰብ 115
4. ዋና ዋና ግጭት ነክ ስሜቶች 116
5. ጸጸት፣ የኀሊና ወቀሣ 126

ምዕራፍ ዘጠኝ

ኀይል፡- ትርጓሜ፣ ባሕርዩና ከግጭት ጋር ያለው ተዛምዶ 133

1. ትርጓሜ 134
2. ባሕርያት 135
3. ኀይል፡- ደረጃው፣ ክፍፍሉና ዐይነቱ 138
4. ኀይል ተኰር ግጭት 143
5. ማኀልበት ምንድን ነው? 145

ምዕራፍ ዐሥር

ባህል፡- ግንዛቤው፣ ትርጓሜውና ከግጭት ጋር ያለው ግንኙነት 151

1. ስለ ባህል መገንዘብ ያለብን ለምንድን ነው? 151
2. የቃሉ ትርጉም (ሥርወ ቃላዊ - Etymological) 153
3. ግጭት፣ ባህልና ተግባቦት 157

4. የባህል መገለጫዎች 159

5. ናሙና የባህል ዐይነቶች 161

ምዕራፍ ዐሥራ አንድ

ማንነትና ስንክሳሩ 167

1. የግልና የጋራ ማንነት ትርጓሜው፣ ባሕርዩውና ከግጭት ጋር ያለው ተዛምዶ 168

2. የማኅበራዊ ማንነት ተቸካይነትና ውጤቱ 174

3. የቡድን ኅሊና (Group think) 176

4. የሤራ አስተሳሰብ/ሤራዊ እይታ 182

5. ማኅበራዊ ትስስራችንና ማኅበራዊ ሚዲያ 186

ምዕራፍ ዐሥራ ሁለት

ረብሻ ወይም ዐመፅ 203

1. ሊታወቁ የሚገባቸው ቃላት 204

2. መነሾ ዐመፅ 211

3. ለዐመፅ ዑደት ሳቢያና ውጤት ሊሆኑ የሚችሉ እንዴት ያሉ ስብራቶች ናቸው? 214

4. መዋቅራዊ ዐመፅ 216

5. ስለ ረብሻ ወይም ዐመፅ የሚኖረን ግለ ግንዛቤ 219

6. መፍትሔ ሊሆኑ የሚችሉ አንዳንድ የፈውስ ሐሳቦች 221

ምዕራፍ ዐሥራ ሁለት

ተቀጥላ ንባብ፡- ብሔራዊ የስሜት ስብራትና ብሔራዊ ጽኑነት 227

1. የጽኑነት ትርጓሜ 227

2. ተደጋጋሚ ግውታዎችን (shocks) የቻለች አስደናቂ አገር! 227

3. የጋራ ፈውስ አስፈላጊ ነው፤ የግል ኅላፊነት
ደግሞ ግዴታ ነው! 232

ምዕራፍ ዐሥራ ሦስት

የለውጥ ወለድ ግጭትና የግጭት ወለድ ለውጥ ባሕርያት 235

1. ለውጥና ግጭት እንዴት ይገናኛሉ? 235

መጽሐፍ ሁለት

የግጭት ልውጠት መሠረታዊ ግንዛቤ (ተግብሮት)

ክፍል አምስት

የሰላም ግንባታ መሠረታዊ ግንዛቤ

ምዕራፍ ዐሥራ አራት

ሰላምና ሰላም ግንባታ 245

1. የሰላም ትርጓሜ 245
2. ሰላም ግንባታ ማለት ምን ማለት ነው? 247

ምዕራፍ ዐሥራ አምስት

ስልታዊ ሰላም ግንባታ 251

1. መርሖች 251
2. የሰላም ግንባታ ሙያዊ ንክኪቶች 252
3. የተቀናጀ የሰላም ግንባታ 255
4. የተቀናጀ የሰላም ግንባታ ዐምስቱ ደረጃዎች 258
5. ተመጣጣኝና ኢ ተመጣጣኝ የግጭት ባለድርሻዎች 259
6. የሰብአዊ መብቶች ምንድን ናቸው? 261
7. ሰብአዊ መብት ረገጣን በአገር ደረጃ እንዴት
መቃወም ይቻላል?.............................. 262

ክፍል ስድስት

የግጭት ትንታኔዎች

ምዕራፍ ዐሥራ ስድስት

የግጭት ትንታኔዎች (Conflict Analysis) እና የትንታኔ ሞዴሎች 271

1. የግጭት ትንታኔ ትርጓሜውና ፋይዳው 271
2. የግጭት መተንተኛ ሞዴሎች 275

ምዕራፍ ዐሥራ ሰባት

ኤርትራ በኢትዮጵያ ውስጥና ኢትዮጵያና ኤርትራ 317

1. ባለድርሻዎች 321
2. ሳቢያና ውጤት 324
3. ሽቅበተ ግጭት:- ቅድመ እና ድኅረ ኢሕአዴግ 325
4. ኀይልና ኢ ተረጋጊነቱ (Coercion – power dynamics) 328
5. የኀይል ዑደት ማሳያ (Cycle of Violence Map) 330
6. የድንበር ግጭት ውዝግብ፤ የሰላም ማሽቈልቈል (ማሳያ) 331
7. የአልጀርሱ ስምምነት ስድስት አንቀጽ ዕጣሬ 331
8. የኢትዮ ኤርትራ ግጭት ቅድመ ዐቢይ አሕመድ
   የሒደቱ ዕጣሬ ማሳያ 332
9. የኢትዮ ኤርትራ ጦርነት ለያዩዎች (Dividers) እና
   አንድ አርጌዎች (Connectors) የሰላም ምንጮች
   በሁለቱም በኩል 333
10. ዋናዎቹ ጉዳዮች 335
11. ከአንዳንድ ምሁራን ቀርበው የነበሩ አማራጮች
    (ምሳሌ ፕሮፌሰር ባሕሩ ዘውዴ) 337
12. ተጨማሪ የሰላም አማራጮች (ዐምስት ነጥብ ምሳሌ) 339

ክፍል ሰባት

ፈውስ ተኮር ፍትሕና ሙያዊ ስያሜ ቃላት

ምዕራፍ ዐሥራ ስምንት

ፈውስ ተኰር ፍትሕ መሠረታዊ ሐሳቦችና ዐውዳዊ አተያይ (ቅኝት) 343

1. ፈውስ ተኰር ፍትሕ፣ ትርጓሜውና ባሕርያቱ 348
2. ትርጓሜ ወይስ ትርጓሜዎች 348
3. ፈውስ ተኰር ፍትሕ ለምን ያስፈልጋል? 353
4. ፈውስ ተኰር ፍትሕ ጥቅሞች 355
5. ፈውስ ተኰር ፍትሕ ከምን ይጀምራል? 356
6. ፈውስ ተኰር ፍትሕ ዕሴትና መርሖች 356
7. ኅብረተ ሰብና ሕዳሴ ፍትሕ 360
8. ፈውስ ተኮር ፍትሕ አድማስ ቢሰፋስ? 361
9. ፈውስ ተኮር ፍትሕ ዐውዳዊ አተያይ 363

ምዕራፍ ዐሥራ ዘጠኝ

ነገረ ግጭትን የሚመለከቱ ሙያዊ ስያሜ ቃላት 369

1. ውርድ ከራሴ፡- ይህ መዝገበ ቃላት አይደለም! 369

የመፍትሔ ሐሳቦች 401

ዋቢ መጻሕፍት፡- ሰማዕታተ ንባባት 419

ዐላማ

ይህ መጽሐፍ ከዚህ በታች በዝርዝርና በዐይነት የተገለጡ ዐላማዎችን መሠረት በማድረግ በተደራስያን ዘንድ የግንዛቤ፣ የባሕርይ እና የተግባር ለውጦች እንዲያመጣ በማሰብ ተጽፎ ቀርቧል።

ግንዛቤ

1. ሁሉ ነገር የመከሠቻ ዐውድ አለው፤ ይህ መጽሐፍ ስለ የግጭት ልውጠት መሠረታዊ ሐሳቦች አሐዱ ብሎ ሲጀምር ወደ ፊት ታሪክ የሚሆን፣ አሁን ግን የዚህ መጽሐፍ ርእሰ ጕዳይ ሆኖ በሚነገርበት ዘመን ያለውን ዓለም ዐቀፋዊ፣ አህጉራዊ፣ አገራዊና አካባቢያዊ የግጭት ዐውዶችን በመቃኘት መጽሐፉ ከነርእስ ነገሩ የተገኘበትን የዘመን ክሥተት በየገጽታዎቹ **ማሳወቅ**።

2. የአንድ ርእሰ ጕዳይ መሠረታዊ ግንዛቤ የሚጀምረው የፅንስ ሐሳቡ ተሸካሚ የሆነ ቃል በአግባቡና በጥልቀት ሲታወቅ በመሆኑ፣ የግጭትን ትርጓሜና ቤተ አስተምህሮ (School of taught) ፣ ከጥናቱ አስፈላጊነትና ከሙያው ታሪካዊ ግስጋሴ ጋር በማስቃኘት ለተደራስያን ታሪካዊ ዳራዎችን **ማስተዋወቅ**።

3. የግጭት ፅንሰ ሐሳብ መሠረታዊ ግንዛቤ የሚገኘው በቃሉ ትርጕም ውስጥ ብቻ ባለመሆኑ፣ የግጭትን ግልጽና ስውር ባሕርያት ከመገለጫ ተግብሮቱና ከክሥተት እስከ ክስመት ያለውን ሕይወት በኺደት፣ በደረጃና በዐይነት መታወቅ እንዳለበት **መግለጽ** ነው።

ባሕርይ

1. ግጭቶች ሁሉ ከላይ የሚታየውን ተገላጭ እና ስውር ባሕርያቸውን የሚመሩ/ የሚያሽከረክሩ ውስብስብ ተፈጥሮ ያላቸው ርቁቃን (Abstract) ገጽታዎች አሏቸው፤ ስለዚህ እንደ ስሜት፣ ማንነት፣ ኀይል፣ ባህል እና ረብሻ፣ እንዲሁም ለግጭት ተጋላጭ የሆኑ ባሕርያተ ልቡና እና የመሳሰሉት የግጭት ኢ ተረጋጊ ጠባይዓትን በአግባቡ በማስተዋወቅ፣ ተደራስያንን በቀጥታ እንዲሁም በእነርሱ ማኅበራዊ ትስስር ውስጥ ያሉትን በተዘዋዋሪ ለሰላም ተግባር **ማነሣሣት**።

2. የፊውስ ተኰር ፍትሕ መሠረታዊ ግንዛቤን ለአገር ባህላዊ ፍትሕ ተዛምዶነትና ለቅጣት ተኰር ፍትሕ አጕልባች አማራጭነት በማስተዋወቅና በማስቃኘት በየአካባቢው ባህል እንዲተገበር **ማበረታት** ነው።

ተግባር

1. በፅንሰ ሐሳብ ደረጃ በአግባቡ የተብራሩት መሠረታውያን ከግጭት መተንተኛ ሞዴሎችና በተጨባጭ የአገሪቱ ዐቢይ የግጭት ታሪካዊ ክሥተት ከሆነው፣ የቀድሞው የኢትዮጵያና ኤርትራ ጦርነት ጋር በማሳያ ምሳሌ ዐውድነት በማዛመድ ተደራስያን ሌሎች ተመሳሳይ ግጭቶች እንዴት እንደሚተነተኑ ዐውቀው መፍትሔ የሚያገኙ እንዲሆኑ **ማስቻል/ማስታጠቅ**።

2. ሕዝባዊ ውይይቶችና ሙያዊ ተግባቦት ከግጭትና ግጭት ነክ ከሆኑ ርእሰ ጉዳዮች አኳያ ዕንቅፋቶች ወይም ብዥታ የሚገጥማቸው፣ የዚያ ሙያ መስክ ልዩ ልዩ ስያሜ ቃላት ስለማይታወቁና በአግባቡም ስለማይታወቁ ጭምር ነው። ስለዚህ የሰላም ግንባታ ቃላት ለሰላም ባህል መፍጠሪያ የሚጫወቱት ሚና ከፍተኛ በመሆኑ ተደራስያንን ከሙያዊ ስያሜ ቃሎች ጋር በማስተዋወቅ በሰላማዊ ውይይቶች ስኬታማ እንዲሆኑ **መርዳት**።

3. በውጤቱም ኢትዮጵያውያን ግጭቶቻቸውን "ዐብሮ ሰው ለመሆን" ወደሚጠቅም ኀይል የሚለውጡ፣ የሚፈልጉትንም ለማግኘት ከመዋጋት ይልቅ በማውጋት የሚያምኑ ብዙ ዜጎች እንዲኖሯት አስተዋፅኦ **ማድረግ** ነው።

ይድረስ ለወንድሜ ለማላውቅህ!

"...ማን እንዳንወያይ ገራን

እንደ ባቢሎን ኬላ ግንብ ለመተላለፍ የቀባን

አንተን የዘልማድ ዘላን፣ እኔን የመኪና ዘላን

እንድንሆን የገፋፋን

ማነው ምንድን ነው ወንድሜ፣ ሆድ ለሆድ የሚያናክሰን

ሳንርቅ የሚያራርቀን፣ ሳናኮርፍ የሚያኳርፈን!...

ይድረስ ለክቡር ወንድሜ፣ ለምትሳብ ናዳ ጥጉን...

...

ይድረስ ለክቡር ወንድሜ፣ ለምታየኝ ለማላይህ

ለምታውቀኝ ለማላውቅህ

ማነህ ባክህ...

ማነህ"

ከክቡር ሎሬት ጸጋዬ ገብረ መድኅን
እሳት ወይ አበባ

በዚህ መጽሐፍ ማን ይታሰብ?

ከዚህ በታች የተጠቀሱት ሦስቱ፡- ብሔራዊ ኀፍረታችንን፣ ብሔራዊ ትምክሕታችንን፣ ብሔራዊ ትምህርታችንን ወክለው በዚህ መጽሐፍ ይታሰቡ።

“ብሔር ተኰር” ግጭት በቀሰቀሰው ዐመፅ አንዱ ከአንዱ ባልተለየ መልኩ ወገን በወገን ላይ በየክልሉ ነፍሰ ጡር ወግተናል፤ በቁም አቃጥለናል፤ የእኛኑ ወንድም ዕርቃኑን ዘቅዝቀን ሰቅለን ገድለናል፤ ብዙ እጅግ አሳፋሪ ኢሰብአዊ ድርጊቶች ፈጽመናል፤ ይህ

እንደ ብሔራዊ <u>ውርደት</u> ይታሰብ።

በአካባቢ ጐሣዎችና በብሔሮች መካከል ደጋግሞ በተፈጠሩ ግጭቶችና መፈናቀሎች ለሚቀሰቀሱ ቍጣዎችና ዐመፆች፣ ትልልቅ ሽማግሎች በትንንሾች ሁሉ ፊት ለምለም ሣርና ርጥብ ቅጠል ይዘው፣ የእንብርክ አጐንብሰው የማብረጃ ዕርቅ የሚለምኑ የጋሞ ሽማግሌዎች፣ ሌሎች የኢትዮጵያ የበርካታ ብሔረሰቦችን ብዙና ልዩ ልዩ ባህላዊ የሰላምና የዕርቅ ዕምቅ ኀይል ወክለው ቀርበው አይተናል።

እንደ ብሔራዊ <u>ኵራት</u> ይታሰቡ።

መጠነኛ ዝርዝሩ በዚህ መጽሐፍ በስተ መጨረሻ የተካተተው ውስጥ ውስጡንና በግላጭ ከ60 ዓመታት በላይ በመፍጀት በኢትዮጵያና በኤርትራ የአእላፋት ሰራዊትና ቤተ ሰብ ደም የፈሰሰበትን ግጭት ከቅርቃር ያወጣው የሁለቱ አገራት የጋራ የሰላም ስምምነትና ተከታታይ ጥረት ለታሪካዊ ጥፋት፣

ብሔራዊ የሰላም <u>ትምህርት</u> ሆኖ ይታሰብ።

ባለፉት በርካታ ዓመታት በአንዳንድ የኢትዮጵያ ሕዝቦች መካከል በብሔር፣ በሃይማኖትና በፖለቲካ ልዩነቶች ምክንያት የተከሰቱ ግጭቶችን ያስተናገድንበት መንገድ፣ ከሰውነት ወጥተን የአውሬነት ባሕርይን ያሳየንበት ነው ማለት ይቻላል። "ዐብረን ሰው እንሁን" የተሰኘውይህ መጽሐፍ፣ የሐሳብ ልዩነቶቻችንንና ግጭቶቻችንን በሰውነት ባሕርይ እንዴት መፍታት እንደሚገባን የሚረዱንን የተጨመቁ ሳይንሳዊ መፍትሔዎችን ይዟል።

አታላይ ዓለም (ፕሮፌሰር)
በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ በጤና ሳይንስ ኮሌጅ የአእምሮ ሕክምና ትምህርት ክፍል መምህርና ተመራማሪ

ይህ መጽሐፍ በኢትዮጵያ ለሚታዩት ግለ ሰባዊ እና ቡድናዊ ግጭቶች፣ ዐመፆች፣ አለመተማመኖች፣ ሥጋቶችና ሤራዎች፣ መነሻ የሆኑ ነባራዊና ምናባዊ ፈርጀ ብዙ ተቃርኖዎችን በድፍረት ይዳስሳል። ". . . ያለፈውን ለመደኘት፣ አንድም ትላ ማለት ወይም ደግሞ እንደማያስፈልግ መቍጠር፣ በመንከባለል እያደገ የሚመጣ የጭቃ ክምር እንደ መሥራት" መሆኑን ያስጠነቅቀናል። የከረሩ የ"ማንነት" ጥያቄዎችና መዘዛቸውንም በሚመለከት "አትቸኩሉ! ማንነት ተለዋዋጭ ነው" ይለናል፤ በርካታ ተጨባጭ የመፍትሔ ሐሳቦችም አሉት።

ፍሬሕይወት ሳሙኤል
የቀድሞ የደ/ብ/ብ/ሕዝቦች ጠቅላይ ፍርድ ቤት ፕሬዚደንት

ወዳጅ ሰሎሞን ጥላሁን ስለ ግጭት መሠረታውያን በጥልቀት የሚተነትን ዳጐስ ያለ ሥራውን አቅርቦልናል። መጽሐፉ መሠረታዊ ዕውቀት የሚያስጨብጥ፣ ንድፈ ሐሳቦችን በምሳሌና በልምምድ ያጀበና ውብ በሆነ ዐማርኛ የተጻፈ ሆኖ አግኝቼዋለሁ።

ደረሰ ጌታቸው (ዶ/ር)
በአዮና ኮሌጅ (ኒውዮርክ፥ አሜሪካ) የሶሲዮሎጂ ተባባሪ ፕሮፌሰር

ይህንን "ዐብረን ሰው እንሁን" የተሰኘውን መጽሐፍ ያነበብሁት በታላቅ ተመስጦ ነው፤ ደራሲው በመጽሐፉ የዘረዘራቸው ተደራስያን እንዳሉ ሆነው፣ የከፍተኛ ትምህርት መምህራንና ተማሪዎች፣ በተለይም ከግጭትና አፈታቱ ጋር የሚገናኙ የትምህርት ዐይነቶችን የሚያስተምሩና በጉዳዩ ላይ የሚመራመሩ መምህራንና ተመራማሪዎች ቢያነብቡት ይገባል ባይ ነኝ። በአጠቃላይ ግን፣ ዐብረን ሰው እንድንሆን ሁሉም ሰላም ፈላጊ ዜጋ ያነብበው ዘንድ የሚገባ መጽሐፍ ነው።

ዝናቡ ገብረ ማርያም
በሀዋሳ ዩኒቨርስቲ ኤሜሪተስ ፕሮፌሰር

"አለመግባባት በሚፈጠርበት ጊዜ፣ በተለምዶ ከግጭት ተቃራኒ የሆነው መፍትሔ ሕግ እና ዳኝነት ብቻ እንደ ሆነ እናስባለን። ሕግ ግን ገላጋይ እንጂ አስታራቂ አይደለም፤ ለዚያም ነው በፍርድ ቤት ሙግታቸውን የጨረሱ ሰዎች ወይም አገሮች በጠላትነታቸው የሚቀጥሉት። ይህ "ዐብረን ሰው እንሁን" የተሰኘው መጽሐፍ ግን የግጭቶችን ግለ ሰባዊ፣ ቡድናዊ እና መዋቅራዊ ሥረ መሠረት በአስደናቂ ጥልቀት በማብራራት፣ ፈዋሽ እና አስታራቂ የግጭት አፈታት አቅጣጫዎችን ይጠቁመናል። ግጭትን በመካድና በመሸሽ ወይም በጦርነት ሳይሆን በኺደት እንድንለውጥ ይሞግተናል። በተለይ በአመራር ቦታ ያሉ ሰዎች ቢያነብቡት ይገባል።"

ናትናኤል ጥላሁን (ዶ/ር)
በኮቬንትሪ ዩኒቨርስቲ (ዩናይትድ ኪንግደም) የዓለም ዐቀፍ ሕግ ረዳት ፕሮፌሰር

ሰሎሞን ጥላሁን

Director:
Integrated Peace Initiative,
Registered in Virginia USA.

ISBN 978-0-578-88519-3
90000>
9 780578 885193

ብር 400.00 USD $ 30

ርዋቦት አታሚዎች ስልክ 0114 169027